

LA POESIA D'EN FRANCESC PUJOLS, segons el poeta Enric Casasses

Enric Casasses i Figueres (Barcelona, 1951) –poeta, assagista, traductor i músic esporàdic (té diversos discos publicats amb Pascal Comelade i en solitari)– és un dels abanderats del moviment per recuperar la figura d'en Francesc Pujols en l'actualitat. Fill del també poeta Enric Casasses Simó, l'autor barceloní ha guanyat premis de poesia tan prestigiosos com Serra d'Or (1992), Ciutat de Palma (1999), Carles Riba (1995) o Ausiàs Marc (1996), entre d'altres. La seva obra mostra influències molt heterogènies que van des de la poesia medieval al surrealisme, passant pel Renaixement i el Barroc. Enguany va escriure l'epíleg que Quaderns Crema ha afegit a la segona edició del *Llibre que conté les poesies d'en Francesc Pujols* (2004).

En Pujols va ser durant molts anys denostat pels experts en literatura: al volum VIII de la *Història de la literatura catalana* de l'any 1986 es titlla la seva obra com a “una pura bajaranada, i sempre una presa de pèl”, i al seu autor un “cantamanyanes que passava per geni i que no era més que un plaga de casino”, segons diu vostè textualment a l'epíleg de la reedició del llibre de poemes de Francesc Pujols. ¿Per què aquesta visió negativa de la seva obra va perdurar tant de temps entre els suposats estudiosos de la literatura catalana?

Aquesta lluita entre Noucentisme i Modernisme ve d'aleshores. Ara, per sort (o així m'agradaria pensar-ho), vivim en un altre temps. Jo puc dir que hi ha noucentistes que m'agraden i d'altres que no, igual que amb els modernistes. No es tracta d'una guerra on un s'hagi de posar d'una banda o d'una altra. Pel contrari, el Noucentisme és més que això, és una política cultural, i quan un es vol fotre de dictador com l'Eugeni d'Ors...

Per alguns, el noucentisme considerat per molts experts com a “normatiu”, que va ser dogmatitzat i estandarditzat per l'Eugeni d'Ors imposant els seus gustos elitistes i les seves filies personals, es basava dissortadament en la crítica a l'art de Rusiñol, al ruralisme i “a tot el que fes tuf a modernisme”, tal com diu vostè a l'epíleg del citat llibre de poesia. Francesc Pujols trencaria aquesta línia i en seria un xic continuista amb el modernisme anterior, com posa de manifest la seva pròpia poesia o un assaig cabdal com *La visió artística i religiosa de Gaudí* (ed. Llibreria Catalonia, 1927). ¿En Francesc Pujols va ser certament un rebel en aquest sentit o, d'alguna manera, seguia fent allò que trobava més còmode, sense atendre a les modes?

En Pujols formava part del que podríem anomenar com a Noucentisme però fet a la seva manera. Ell no necessita carregar-se a en Maragall, per exemple. Ell és “per excepció”, és allò que no és ningú més d'aquesta mateixa corda. Més que un renovador, en Francesc Pujols va ser un continuador del modernisme, encara que comenci amb aquestes poesies maragallianes.

I els joves poetes de la mateixa promoció ¿no el van acusar d'antiquat?

Potser, però a Maragall ningú s'atreveia a tossir-lo, encara que ha hi havia qui se'l passava una mica per l'espatlla i escrivien una altra cosa molt més diferent. Recorda que en Pujols defensa a en Gaudí quan tothom l'ataca. *La visió artística i religiosa de Gaudí* és encara avui un llibre completament actual. Pujols, que té una visió molt global de la missió de Catalunya (com diu

ell) no ha de denostar res perquè sap aprofitar tota l'herència que té. No li cal aquest costum generacional de *matar al pare*!

Tornem a *El llibre que conté les poesies d'en Francesc Pujols*. ¿Per què va accedir en Joan Maragall a escriure el pròleg l'any 1904? ¿Ho va fer per compromís? Quan diu que en aquest llibre el lector no trobarà versos ben fets sembla que no li acabi d'agradar la poesia d'en Francesc Pujols...

En Maragall vol dir que de versos ben fets ja n'hi ha molts, i que en Pujols els fa *diferents*. Jo penso que sí que li agrada, perquè aquest pròleg és –junt amb l'*Elogi de la paraula* i l'*Elogi de la poesia*– un dels primers textos importants que escriu sobre la teoria de la *paraula viva*. Jo crec que el que més li interessava era dir això, més que parlar de les poesies d'un altre. Era més aviat una excusa, però no pas un favor entre col·legues. No és tampoc un pròleg com el que fa a l'obra de Novalis, on hi entra més a fons. Però és clar, és que la poesia de Novalis és realment gran, que ell ha traduït i estudiat, i li cal parlar profundament. En canvi, en Pujols és un poeta que acaba de sortir, però en qui veu aquesta autenticitat i aquesta força interior que tant li agrada, tot i que no sigui una perfecció de forma. I, de fet, va ser en Maragall qui va promoure que li donessin a Pujols la Flor Natural d'entre tots els membres del jurat dels Jocs Florals de 1903. Després d'això, Pujols i Maragall es veien sovint (tenien converses quasi cada setmana !), i en Pujols sempre el tractà de mestre.

Segons Maragall, Francesc Pujols té el do de la poesia pura, de dir les coses tal com ragen, en estat de gràcia. En castellà ¿es podria trobar un paral·lelisme amb la poesia de Juan Ramón Jiménez, per exemple?

No ho tinc tan clar. Amb el Noucentisme arriba una altra idea de la poesia pura que no és el tal-com-raja aquest sinó l'anar purificant el poema fins treure l'última gota de l'elixir. Podriem posar com exemple la poesia de Carles Riba, que tanmateix s'inspira en Mallarmé. És una poesia molt elaborada, la que s'assemblaria més a la de Jiménez. Pel contrari, l'estil del tal-com-raja seria més lorquíà, fonamentat per la cançó popular.

¿Té constància de que *El llibre que conté les poesies d'en Francesc Pujols* creés escola?

La poesia de Pujols no va tenir seguidors, encara que jo diria que en Salvat-Papasseit se'l va llegir. D'ell es diu que té fins i tot un punt un xic maragallià, que també deu ser pujolsià de rebot, no ?

Entre els poemes de Pujols es troben des dels de temàtica més religiosa (*La santeta*) a arrauxades declaracions d'amor (*Odes, Idil·li, Elegia*), fins i tot certs passatges escabrosos com a *El pare* o la descripció d'un crist a *Tots Sants*. Però en general sembla que se'n rigui. Sovint presenta escenes bucòliques molt *naïfs*, amb alguns tocs folkloristes de vegades quasi bé paròdics. ¿Era la seva intenció fer burla d'aquest estil o, d'altra banda, era l'únic model poètic que imperava per aquella època?

Vist el que va escriure després penses que potser sí que volia fer riota. Jo sóc dels que creuen que en Joan Maragall no era pas l'home seriós i antiquat que molts veuen en ell, sinó tot el contrari. Crec que si va veure allò com una paròdia en Pujols li cauria encara més en gràcia. En Maragall era amic dels anarquistes, dels burgesos i de l'alta església, es feia amb tothom i era d'una ingenuïtat a *prova de bombes*. D'alguna manera aquest joc poètic entre la broma i la serietat pròpia de Pujols comença ja aquí. Per això, quan des del món acadèmic es carreguen l'obra de Pujols critiquen només la més coneguda –els articles i sobre tot el *Concepte general de la ciència catalana* (ed. Antoni López, 1918)–; les poesies no es tenen ni en compte.

És que ell també en renegava una mica, d'aquests versos. Molts els va escriure per lligar amb les noies, tal com va admetre més d'una vegada.

Històricament la seva poesia ha quedat com el més fluix, però s'ha de tenir present que és una obra primerenca, de joventut. Pensar només que Pujols la va escriure per riure-se'n és la principal raó per considerar-lo un poeta de segona. Però jo crec que aquesta poesia té el seu valor, perquè es troba a mig camí entre Maragall i Papasseit.

Iván Sánchez
(Gener 2005)